

Rapport

SLOTPEILING EP- VERKIEZINGEN: VVD EN FVD AAN KOP

Peiling I&O Research

Mei 2019

Slotpeiling EP-verkiezingen: VVD en FvD aan kop

Zowel VVD en Forum kans grootste te worden bij Europese Parlementsverkiezingen

In de laatste I&O-peiling voor de Europese Parlementsverkiezingen van 23 mei 2019 staan zowel VVD als Forum voor Democratie op 4 virtuele EP-zetels. Rekening houdend met nauwkeurigheidsmarges zouden dat er ook 3 of 5 kunnen worden. Het onderzoek liep van donderdag 9 tot dinsdagochtend 14 mei, dus de campagnedynamiek van daarna¹, was bij respondenten nog niet bekend. Mocht er nog voor 23 mei een tv-debat komen tussen premier Rutte en FvD-leider Baudet, dan zouden zowel VVD als FvD daarvan kunnen profiteren.

CDA, GroenLinks en PvdA zouden allen drie zetels kunnen halen, maar dat kunnen er ook twee of vier zetels worden.

Ten opzichte van de april-peiling zien we kleine stijgingen PvdA, CDA en PVV en lichte dalingen voor SP en D66, waarbij alleen de daling voor de SP significant is. De SP bewees zichzelf geen goede dienst met het Hans Brusselmans filmpje (zie hierna).

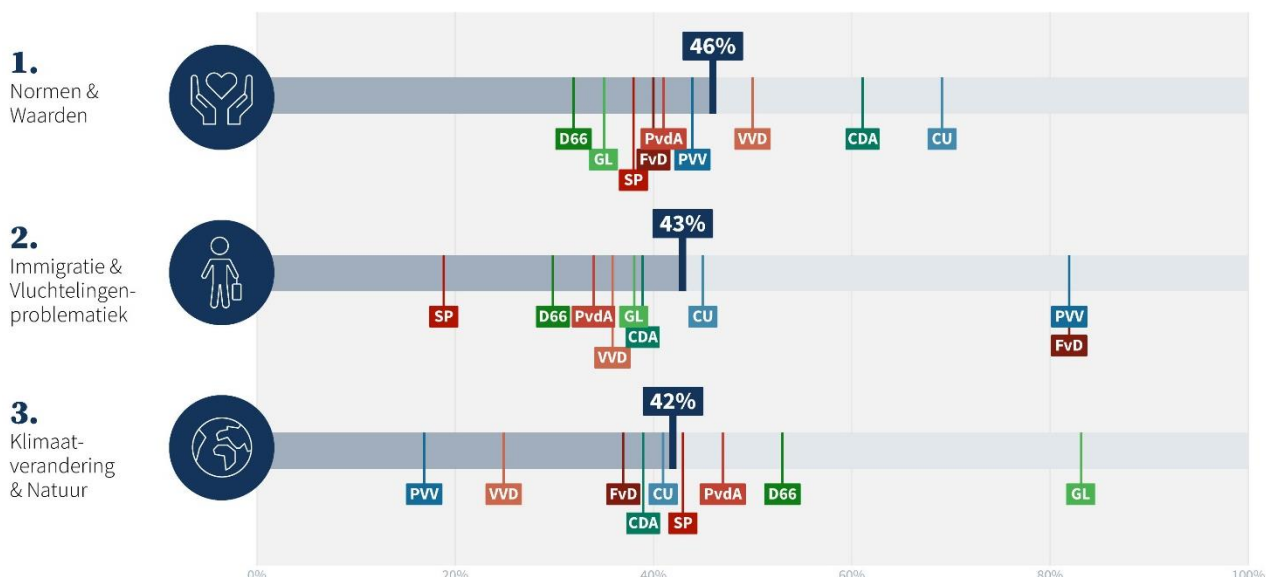
Het zal erom spannen of de Partij voor de Dieren en 50 Plus een zetel in het Europese Parlement gaan behouden dan wel halen.

Normen & waarden, immigratie en klimaatverandering belangrijkste stemmotieven

Normen & waarden, immigratie & de vluchtelingenproblematiek en klimaatverandering & natuur zijn voor kiezers de belangrijkste onderwerpen die hen motiveren te stemmen op een partij. In onderstaande figuur het belang van deze onderwerpen naar partijvoorkeur.

Top 3 - Onderwerpen die het stemgedrag bepalen

De onderwerpen die kiezers motiveren om op de partij van hun eerste voorkeur te stemmen.

Opvallend onbelangrijk blijkt het landbouwbeleid voor de kiezers te zijn: slechts 11 procent noemt dit.

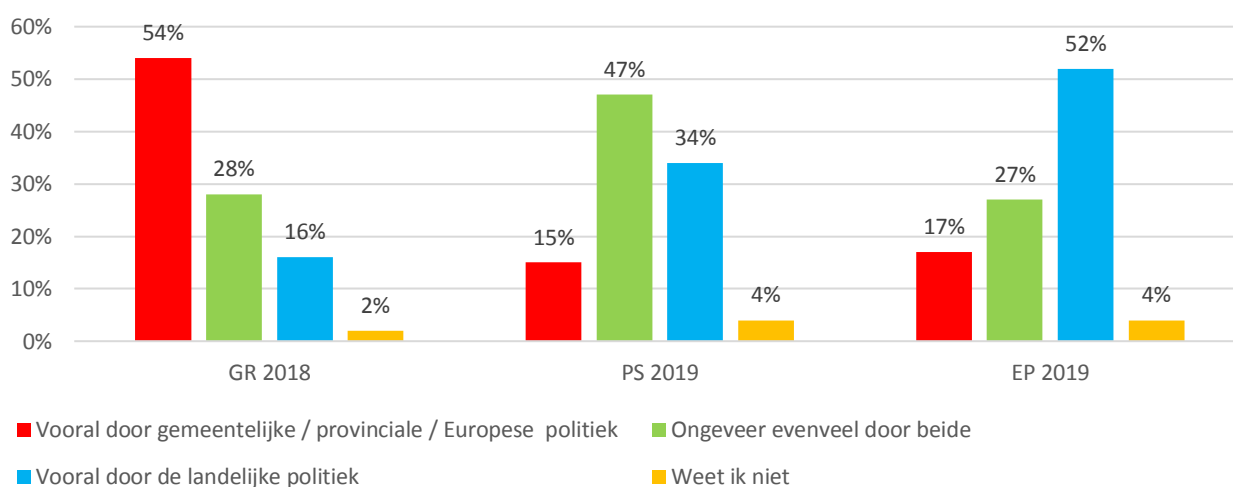
¹ Bijvoorbeeld het lijsttrekkersdebat bij Nieuwsuur van maandag 13 mei, het aftreden van Buma (op 16 mei bekend gemaakt) en de aanval van Rutte op Baudet waren dus (grotendeels) nog niet bekend.

Meerderheid kiezers gaat bij Europese verkiezingen af op landelijke politiek

Voor een stem bij de Europese Parlementsverkiezingen gaat maar liefst 52 procent van de kiezers af op wat men van deze partijen ziet in de landelijke politiek. Slechts 17 procent zegt op de Europese politiek af te gaan, ruim een kwart kijkt naar beide. Bij de gemeenteraadsverkiezingen van 2018 ging slechts 16 procent af op de landelijke politiek, bij de Provinciale Statenverkiezingen was dat 34 procent.

Figuur 1

Wordt uw keuze voor een partij bij deze verkiezingen vooral bepaald door wat u van deze partij ziet in de gemeentelijke/ provinciale / Europese politiek of door wat u van deze partij ziet in de landelijke politiek? (Gemeenteraadsverkiezingen 2018, Provinciale Staten 2019 en Europese Parlementsverkiezingen 2019)

SP schiet doel voorbij met Brusselmans-filmpje

Vier op de tien kiezers zagen het SP-campagnespotje over de fictieve EU-politicus Hans Brusselmans die sterk deed denken aan PvdA Eurocommissaris en lijsttrekker Frans Timmermans.

Het oordeel is overwegend negatief: 15 procent vindt het een goed filmpje, 46 procent vindt het slecht. De huidige SP-stemmers zijn positiever dan gemiddeld, maar voormalig SP-stemmers haalt de partij er niet mee terug: van degenen die in 2017 op de SP stemden, oordeelt 18 procent positief en 32 procent negatief. Het heeft er alle schijn van dat de SP haar doel voorbij is geschoten met het filmpje. De SP heeft enerzijds het anti-EU-gevoel bij de eigen kiezers overschat en gaat anderzijds onvoldoende uit van eigen kracht, ook volgens de SP-stemmers. Het lijkt vooral PVV, FvD (wier kiezers wel dit anti-EU-gevoel delen) als de PvdA (die zich achter Timmermans scharen) in de kaart te spelen.

I&O Tweede Kamer-peiling: VVD aan kop, FvD volgt op de voet

In de peiling voor de Tweede Kamer gaat de VVD nog aan kop (van 27 naar 26 zetels), maar Forum voor Democratie volgt op de voet (van 24 naar 22 zetels).

De verschillen ten opzichte van de peiling in april zijn klein en niet significant.

GroenLinks voert de sub-kopgroep aan met 18 zetels (-2), op de voet gevolgd door CDA (14, +2) en PvdA (12, +1).

De PvdA haalt in EP-peiling (11,8%) een hoger stemmenaantal dan in de Tweede Kamer-peiling (8,0%).

Meer informatie

- Peter Kanne, p.kanne@ioresearch.nl, 06-31943707
- Laurens Klein Kranenburg, l.kleinkranenburg@ioresearch.nl, 053-2005222

Verantwoording

I&O Research voerde een landelijk representatief onderzoek uit onder 1.816 Nederlanders van 18 jaar en ouder. Het onderzoek liep van donderdag 9 tot en met dinsdagochtend 14 mei 2019. De resultaten zijn gewogen op geslacht, leeftijd, opleiding, regio en stemgedrag bij de Tweede Kamerverkiezingen in 2017. Het grootste deel van de deelnemers is afkomstig uit het I&O Research Panel (n=1.659). Daarnaast zijn 157 deelnemers via PanelClix benaderd om deel te nemen aan dit onderzoek.

*Overname uit deze publicatie is toegestaan met expliciete vermelding van **I&O Research** als bron.*

1. Tweede Kamer

1.1 TK Zetelpeiling

De verschillen in de mei-peiling ten opzichte van de peiling in april zijn klein en niet significant. Door een minnetje bij de VVD (-1 zetel; 26 zetels) en een minnetje bij Forum voor Democratie (-2; 22 zetels) is het gat tussen de huidige nummers 1 en 2 nu vier zetels. Overigens is ook het verschil in percentages (17,1 procent voor de VVD en 14,4 procent voor Forum) net niet significant. Beide partijen kunnen dus de grootste zijn.

GroenLinks voert de sub-kopgroep aan met 18 zetels (-2), op de voet gevolgd door CDA (14, +2) en PvdA (12, +1).

Tabel 1 Zetelpeiling Tweede Kamerverkiezingen

"Als er vandaag verkiezingen voor de Tweede Kamer zouden worden gehouden, op welke partij zou u dan stemmen?"

Basis: *zou zeker/waarschijnlijk stemmen* (n=1.379).

Zetels	UITSLAG	PEILING								+/ -	+/ -
	TK 2017	11-9-2018	27-11-2018	25-1-2019	28-2-2019	14-3-2019	18-3-2019	26-4-2019	17-5-2019	t.o.v. TK17	t.o.v. 26-4-19
VVD	33	26	27	25	23	24	23	27	26	-7	-1
PVV	20	15	18	18	17	15	15	11	13	-7	+2
CDA	19	15	15	15	12	15	15	12	14	-5	+2
D66	19	13	12	11	11	11	11	13	10	-9	-3
GroenLinks	14	19	19	18	20	18	19	20	18	+4	-2
SP	14	14	15	13	14	15	12	10	10	-4	0
PvdA	9	11	10	11	10	10	11	11	12	+3	+1
ChristenUnie	5	7	6	7	7	8	7	5	7	+2	+2
PvdD	5	6	5	6	7	5	7	5	6	+1	+1
50 Plus	4	5	4	4	6	5	5	6	5	+1	-1
SGP	3	4	4	4	4	3	3	4	4	+1	0
DENK	3	3	3	2	3	3	2	2	3	0	+1
Forum v Dem.	2	12	12	16	16	18	20	24	22	+20	-2
Anders	0 ²	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
TOTAAL	150	150	150	150	150	150	150	150	150		

Bron: I&O Research, september 2018 – mei 2019

² Verschillende partijen, o.a. Piratenpartij en Artikel 1 (niet boven kiesdrempel bij verkiezingen in maart 2017).

Tabel 2. Peiling Tweede Kamerverkiezingen in percentages

"Als er vandaag verkiezingen voor de Tweede Kamer zouden worden gehouden, op welke partij zou u dan stemmen?"

Basis: zou zeker/waarschijnlijk stemmen (n=1.379).

Percentages	UITSLAG	PEILING								Marge (n=1.379)	+/- t.o.v. TK17	+/- t.o.v. 26-4- 19
	TK 2017	11-9- 2018	27-11- 2018	25-1- 2019	28-2- 2019	14-3- 2019	18-3- 2019	26-4- 2019	17-5- 2019			
VVD	21,3	17,1	17,1	16,3	15,3	15,8	15,2	17,3	17,1	(15,1; 19,1)	-4,2	-0,2
PVV	13,1	9,7	11,8	11,8	11,1	10,0	9,7	7,6	8,3	(6,8; 9,8)	-4,8	+0,7
CDA	12,4	9,6	9,5	9,6	7,9	9,6	9,5	7,8	9,0	(7,5; 10,5)	-3,4	+1,2
D66	12,2	8,9	8,2	7,2	7,4	7,1	7,4	8,3	6,9	(5,6; 8,2)	-5,3	-1,4
GroenLinks	9,1	12,7	12,5	12,0	13,3	12,0	12,1	12,7	11,8	(10,1; 13,5)	+2,7	-0,9
SP	9,1	8,9	9,6	8,6	9,1	9,6	7,8	6,5	6,9	(5,6; 8,2)	-2,2	+0,4
PvdA	5,7	7,4	6,4	7,5	6,5	6,8	7,6	7,6	8,0	(6,6; 9,4)	+2,3	+0,4
ChristenUnie	3,4	4,9	4,3	4,8	4,7	5,5	4,8	3,8	5,1	(3,9; 6,3)	+1,7	+1,3
PvdD	3,2	4,4	3,8	4,2	4,6	3,6	4,6	3,7	4,4	(3,3; 5,5)	+1,2	+0,7
50 Plus	3,1	3,4	3,0	3,1	4,0	3,8	3,5	4,1	3,3	(2,4; 4,2)	+0,2	-0,8
SGP	2,1	2,7	2,7	2,7	2,7	2,1	2,4	2,8	2,8	(1,9; 3,7)	+0,7	-
DENK	2,1	2,2	2,4	1,4	2,2	2,3	2,0	1,7	2,0	(1,2; 2,8)	-0,1	+0,3
Forum v Dem.	1,8	8,0	8,0	10,4	10,5	11,5	13,0	15,9	14,4	(12,5; 16,3)	+12,6	-1,5
Anders ³	1,5	0,4	0,5	0,3	0,6	0,4	0,6	0,3	0,1	(0; 0,2)	-1,4	-0,2
TOTAAL	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%			

Bron: I&O Research, september 2018 – mei 2019

³ Verschillende partijen, o.a. Piratenpartij en Artikel 1 (niet boven kiesdrempel bij verkiezingen in maart 2017).

1.2 Switchgedrag en -motieven ten opzichte van 2017

Ten opzichte van de Tweede Kamerverkiezingen van 2017 staan PVV, CDA, D66, VVD en de SP op verlies. Waar gaan deze stemmen naartoe en welke argumenten geven deze kiezers voor hun switch?

Tabel 3

Als er vandaag verkiezingen voor de Tweede Kamer zouden worden gehouden, op welke partij zou u dan stemmen? (naar stemgedrag bij de TK-verkiezingen 2017)

	Totaal	VVD	PVV	CDA	D66	GL	SP	PvdA	CU
VVD	14%	66%	1%	3%	5%	1%	1%		
PVV	7%	1%	52%	0%	1%	0%	2%	2%	
CDA	8%	2%	1%	52%	2%	0%	2%		2%
D66	6%	2%		0%	43%	2%		2%	
GroenLinks	10%	0%	1%	2%	12%	71%	2%	9%	
SP	6%			1%	1%	2%	57%	1%	
PvdA	7%	1%		1%	10%	4%	8%	69%	1%
ChristenUnie	4%	0%	1%	6%	2%	1%		1%	78%
Forum voor Democratie	12%	12%	39%	10%	1%	1%	7%	1%	3%
Partij voor de Dieren	4%	1%		1%	0%	3%	4%	1%	2%
50 Plus	3%	2%	3%	2%	1%	1%	5%	1%	
SGP	2%		1%	1%	1%				5%
DENK	2%	0%				1%		3%	
Weet ik (nog) niet	14%	12%	2%	20%	20%	13%	11%	10%	9%

VVD

Twee derde van de VVD-kiezers uit 2017 zou nu opnieuw voor de partij van Rutte kiezen. De VVD verliest vooral stemmen aan Forum voor Democratie (12%). Eveneens 12 procent weet het niet. Voor FvD-kiezers is de VVD 'te links' geworden, vooral zichtbaar in het klimaatbeleid. Enkele citaten van kiezers die de VVD de rug toe keren:

Van VVD naar FvD

- de VVD is een linkse partij geworden
- het huidige kabinet ben ik zat, baal van het gedram over het klimaat
- Veel te veel opgeschoven naar GroenLinks qua klimaathysterie. En VVD doet veel te weinig aan de niet aflatende instroom van immigranten, die geen vluchtelingen zijn.
- VVD is de bevolking vergeten en denkt teveel aan zichzelf en het stemmenaantal.

Van VVD naar 50 Plus

- Gedane beloften niet nagekomen, dividendbelasting, opstappen of wegsturen gekozen leden.

Van VVD naar PvdA

- Omdat er zoveel gedoe is bij de VVD.

Van VVD naar CDA

- VVD heeft sociaal gezien niets waar gemaakt en Dijkhoff is wat mij betreft te laat met multinationals wijzen op hun maatschappelijke verplichtingen.

PVV

Slechts de helft (52%) van de PVV-kiezers uit 2017 blijft Geert Wilders trouw. Ook hier stappen de meeste kiezers over op Forum (39%). Opvallend is hoe vaak wordt gezegd: de PVV krijgt niets voor elkaar, misschien lukt het FvD wel. Enkele citaten van voormalig PVV-kiezers:

Van PVV naar FvD

- Bestuurlijk de voor mij belangrijke zaken ook willen beetpakken en daarbij ook enige consensus hebben om met andere partijen te willen regeren.
- Maakt meer mogelijk om een leidende partij te worden, ofwel dat het mogelijk wordt om tot verandering te komen.
- De heer Baudet kan het beter verwoorden wat het volk denkt, maar anders zou ik nog steeds voor de PVV gaan.
- PVV krijgt geen kans van linkse partijen.
- De PVV was de grootste maar geen een partij wilde regeren met de PVV.
- Er komt niets concreets uit de PVV.
- FvD komt meer met oplossingen, PVV benoemt alleen problemen.
- Genuanceerder, minder agressief.
- Wilders is te extreem.

Van PVV naar SGP

- Allereerst vertikt men de PVV een kans te geven. Mijn stem gaat naar de SGP. Omdat zij tegengas geven als het om de abortus wet gaat en gematigd Europa, ook het asiel beleid. Het moet anders: groene energie gematigd invoeren, in elk geval niet zoals men nu bezig is en ik denk dat er meerdere partijen komen die ook inzien dat de manier waarop men nu denkt onhaalbaar is en ten koste gaat van de burger. Allerbelangrijkste is dat ik Christen ben.

CDA

Ook van de CDA-kiezers uit 2017 zou nu 52 procent de partij trouw blijven. Het CDA verliest aan meerdere partijen: FvD (10%), CU (6%), VVD (3%). Maar vooral weet men het niet: 20 procent. De argumenten wisselen sterk, Buma als leider doet meerdere kiezers twijfelen⁴.

Van CDA naar FvD

- Ik ben meer bezorgd geworden over de toekomst van mijn kinderen en kleinkinderen, wij importeren teveel problemen (bijvoorbeeld terughalen IS strijders en gezinnen) gekkenwerk! De opgelegde Energietransitie door de Links Groene Elite gaat veel te snel!
- Om het linkse blok zo veel mogelijk dwars te liggen.

Van CDA naar CU

- Lijsttrekker komt eerlijker over en de huidige ministers van CU komen ook het meest oprecht over.
- Ik twijfel aan Buma.
- Ze doen het goed, vind ik.

Van CDA naar VVD

- Ik vind het immigratiebeleid van VVD beter.

⁴ Het onderzoek liep van donderdag 9 tot dinsdagochtend 14 mei, het aftreden van Buma (op 16 mei bekend gemaakt) was dus nog niet bekend.

D66

De kiezerstrouw onder de D66-kiezers van 2017 is nog lager: 43% zou opnieuw voor de partij van Rob Jetten kiezen. 12 procent kiest voor GL, 10% PvdA, 5% VVD. 20 procent weet het niet. Ook Jetten overtuigt (nog) niet. Enkele citaten van kiezers die overstappen van D66 naar een andere partij:

Van D66 naar GroenLinks

- GroenLinks is vooruitstrevender en vindt natuur belangrijker. Ook goede verbindingen in het openbaar vervoer zijn belangrijk.
- Ik hoop op een linksere politiek dan D66 nu voert
- klimaat is nu belangrijkste issue naar mijn mening
- Scheurtjes in de integriteit van D66 en de fractievoorzitter Rob Jetten vind ik een te gladde jongen.
- De voorman van D66 bevalt me niet meer

Van D66 naar PvdA

- Bewondering voor wijze waarop PVDA zich manifesteert na geweldige vorige nederlaag
- D66 loopt achter VVD aan, niet sociaal meer, onderwijs te weinig voor gedaan.
- PvdA is meer terug naar zijn oorspronkelijke identiteit

Van D66 naar 50Plus

- Dat ze hun ideeën te rooskleurig hebben voorgesteld, dan dat ten uitvoer gebracht wordt. Teveel water bij de wijn. Ook het instemmen met de versnelde ophoging van de pensioenleeftijd, waardoor ik een half jaar langer moet doorwerken.
- Uitblijven pensioenovereenkomst

Van D66 naar VVD

- Lijsttrekker D66 heeft andere standpunten, meer aan de linkerzijde

SP

Van de SP-kiezers uit 2017 zou 57 procent opnieuw op deze partij stemmen. De SP verliest zetels aan PvdA (8%), Forum (7%) en 50 Plus (5%). Opvallend: nauwelijks aan GroenLinks (2%). Gezien de verscheidenheid aan partijen waaraan wordt verloren is er ook een veelheid aan argumenten: niet doortastend genoeg, gebrek aan leiderschap, te veel een tegenpartij, anti-EU of niet anti-klimaatbeleid genoeg. Het Brusselmans filmpje is bij meerdere oud-SP-stemmers niet goed gevallen (Van de SP-stemmers uit 2017 die het filmpje hebben gezien oordeelt 18 procent positief en 32 procent negatief, zie hoofdstuk 3). Enkele citaten van kiezers die niet langer op de SP stemmen:

Van SP naar PvdA

- Het brusselmansfilmpje
- De SP is roerloos, en snapt niets van samenwerking op links gebied
- SP is anti Europa
- SP was destijds proteststem tegen verkeerd beleid van PvdA. Dat heeft effect gehad en nu sta ik weer achter PvdA.
- SP was een uitstapje uit ontevredenheid over het PvdA beleid rond de zorg.

Van SP naar FvD

- De SP is te zwak anti-klimaat-accord
- De SP wordt te zoetsappig, staat niet meer voor de dingen die ik nastreef
- Denk dat de leiders van Forum beter zijn als van SP dus meer kunnen bereiken.

- Duidelijker milieu en landbouwbeleid
- Forum lijkt meer dortastender dan de SP

Van SP naar PvdD

- SP vind ik niet verbindend alleen een tegenpartij. De dierenpartij daar wil ik dan op stemmen omdat ik het anders ook niet weet en dieren, milieu zijn ook heel belangrijk.
- Geen interesse meer in de SP. Te drammerig en soms te persoonlijk op politici van andere partijen.

Van SP naar 50 Plus

- Zie laatste filmpje, kwetsend!

2. Europese Parlementsverkiezingen

2.1 Zetelpeiling Europees Parlement

In de laatste I&O-peiling voor de Europese Parlementsverkiezingen staan zowel VVD als Forum voor Democratie op 4 virtuele zetels. Rekening houdend met onnauwkeurigheidsmarges zouden dat er ook 3 of 5 kunnen worden en de campagnedynamiek⁵, bijvoorbeeld rond VVD en Forum, zou er voor kunnen zorgen dat zowel VVD als FvD ervan profiteren.

CDA, GroenLinks en PvdA zouden allen drie zetels kunnen halen, maar voor alle drie partijen kunnen dat er ook twee of vier worden.

Veel zal afhangen van de opkomst, die we nog steeds inschatten op tussen de 37 en 45 procent.

Ten opzichte van de april-peiling zien we lichte, niet-significante stijgingen voor de PvdA, CDA en PVV en lichte dalingen voor SP en D66. De daling voor de SP is wel significant.

Het zal erom spannen of de Partij voor de Dieren en 50 Plus een zetel in het Europese Parlement gaan behouden dan wel halen.

Tabel 4 Zetelpeiling Europees parlementsverkiezingen

“Op welke partij gaat u (waarschijnlijk) stemmen bij de Europees Parlementsverkiezingen?”

Basis: zou zeker of waarschijnlijk gaan stemmen, exclusief 'weet niet' (n=1.091)

	UITSLAG		PEILING PERCENTAGES			PEILING ZETELS			VERSCHIL
	EP 2014	EP2014	Percentages (n=1.008)	Percentages (n=1.091)	Marges (n=1.091)	Zetels	Zetels	Marges	EP2014
	%	Zetels	30-4 (%)	17-5 (%)	Marge	30-4 (zetels)	17-5 (zetels)	Marge	t.o.v. EP14 (zetels)
VVD	12,0	3	17,2	15,5	(13,4; 17,6)	5	4	(3 - 5)	+1
FvD	0	0	14,7	12,9	(10,9; 14,9)	4	4	(3 - 5)	+4
GL	6,9	2	12,7	12,1	(10,2; 14,0)	4	3	(2 - 4)	+1
PvdA	9,4	3	9,0	11,8	(9,9; 13,7)	3	3	(2 - 4)	0
CDA	15,2	5	7,8	9,6	(7,9; 11,3)	2	3	(2 - 4)	-2
PVV	13,3	4	5,9	8,5	(6,8; 10,2)	1	2	(1 - 3)	-2
D66	15,5	4	10,0	7,1	(5,6; 8,6)	3	2	(1 - 3)	-2
CU-SGP	7,7	2	7,4	6,6	(5,1; 8,1)	2	2	(1 - 3)	0
SP	9,6	2	7,7	4,7	(3,4; 6,0)	2	1	(0 - 2)	-1
PvdD	4,2	1	2,9	3,5	(2,4; 4,6)	0	1	(0 - 2)	0
50 Plus	3,7	0	2,9	3,3	(2,2; 4,4)	0	1	(0 - 2)	+1
Overige partijen	1,3	0	1,7	1,8	(1,7; 3,5)	0	0	(0 - 1)	0
TOTAAL		26	100			26	26		

Bron: I&O Research, april-mei 2019

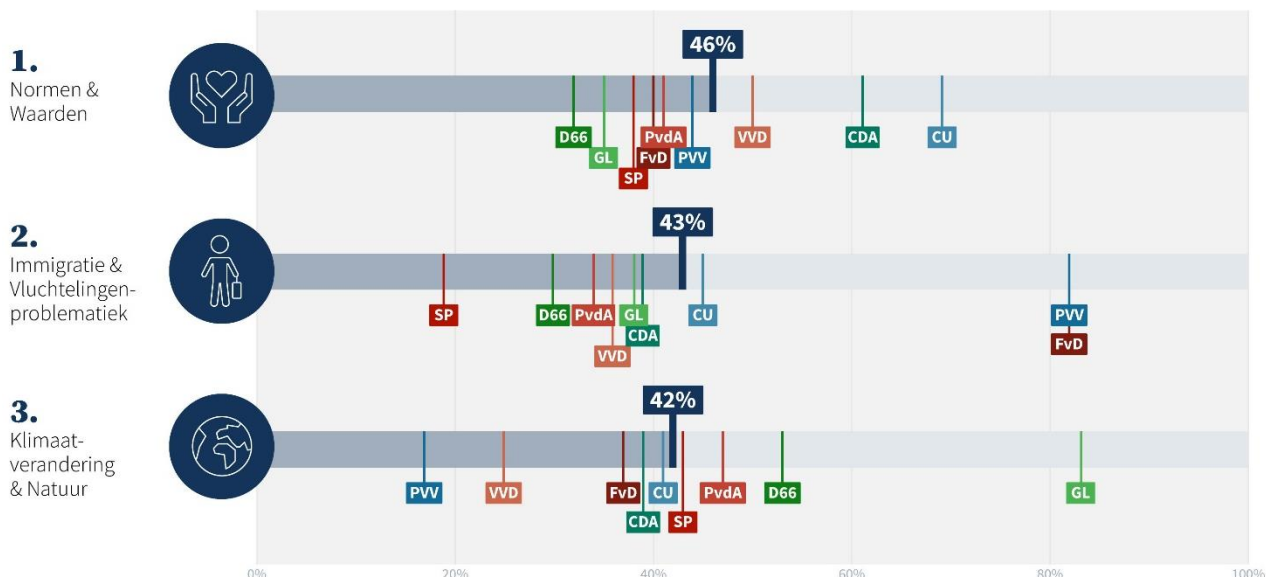
⁵ Het onderzoek liep van donderdag 9 tot dinsdagochtend 14 mei, het lijsttrekkersdebat bij Nieuwsuur van maandag 13 mei, het aftreden van Buma (op 16 mei bekend gemaakt) en de aanval van Rutte op Baudet waren dus (grotendeels) dus nog niet bekend.

2.2 Welke onderwerpen bepalen het stemgedrag?

Normen & waarden, immigratie & de vluchtelingenproblematiek en klimaatverandering & natuur zijn voor kiezers de belangrijkste onderwerpen die hen motiveren te stemmen op een partij. In onderstaande figuur het belang van deze onderwerpen naar partijvoorkeur.

Top 3 - Onderwerpen die het stemgedrag bepalen

De onderwerpen die kiezers motiveren om op de partij van hun eerste voorkeur te stemmen.

Opvallend onbelangrijk blijkt het landbouwbeleid voor de kiezers te zijn: slechts 11 procent noemt dit. Onder CDA- (21%) en CU-kiezers (19%) ligt het iets hoger, maar eindigt het evenmin in de top 5.

- VVD-kiezers vinden naast normen en waarden, vooral het Europese economische beleid belangrijk, evenals de bestrijding van terrorisme en misdaad.
- Voor FvD- en PVV-kiezers is de problematiek rondom immigratie en vluchtelingen verreweg het belangrijkste, gevolgd door terrorisme en misdaad.
- Voor FvD-kiezers is ook inspraak en democratie erg belangrijk.
- GroenLinks-kiezers laten zich met name leiden door klimaatverandering en natuur.
- CDA- en ChristenUnie-kiezers vinden normen en waarden boven gemiddeld belangrijk.
- SP- en PvdA-kiezers slaan vooral aan op sociaaleconomische onderwerpen: inkomensongelijkheid en armoede; arbeidsmarkt en werkloosheid.
- D66-kiezers hechten bovengemiddeld veel waarde aan onderwijs en democratie.

Tabel 5

Welke van onderstaande onderwerpen spelen een belangrijke rol bij uw keuze voor deze partij? (naar voorgenomen stemgedrag bij de EP-verkiezingen van mei 2019)

	Totaal	VVD	PVV	CDA	D66	GL	SP	PvdA	CU-SGP	FvD
Normen en waarden	46%	50%	42%	64%	31%	34%	38%	38%	85%	40%
Immigratie / vluchtelingenproblematiek	43%	42%	82%	35%	28%	38%	15%	34%	34%	83%

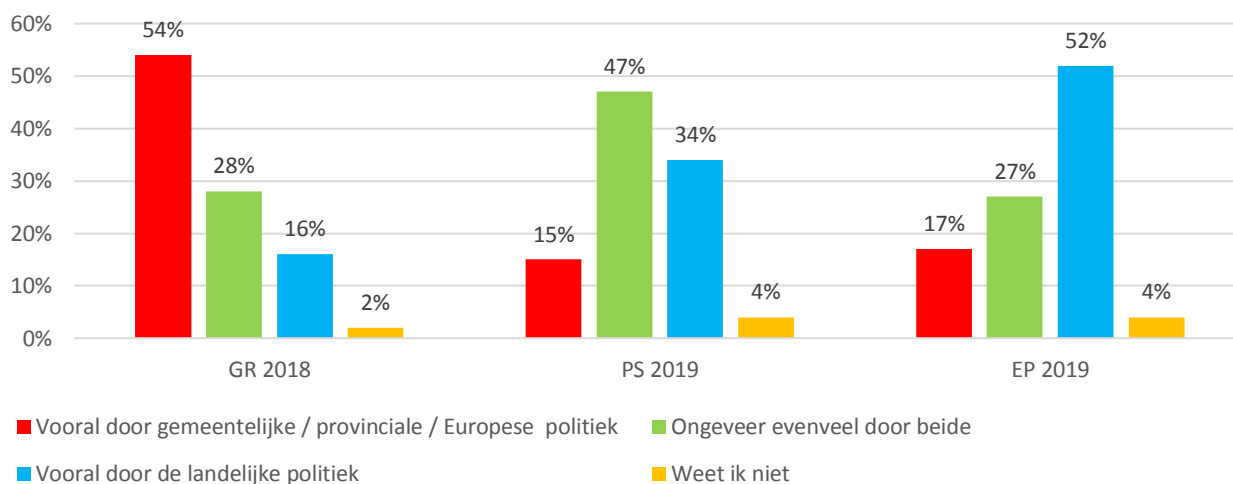
Klimaatverandering / natuur	42%	26%	19%	38%	52%	89%	37%	43%	24%	42%
Inkomensongelijkheid en armoede	34%	7%	33%	27%	19%	46%	78%	62%	32%	24%
Bestrijding van terrorisme en misdaad	29%	52%	57%	34%	9%	9%	8%	16%	22%	44%
Inspraak en democratie	29%	27%	26%	29%	42%	18%	35%	23%	12%	55%
Economisch beleid / handel met landen buiten de EU	27%	65%	22%	35%	24%	13%	17%	22%	11%	25%
Onderwijs	27%	21%	7%	30%	55%	31%	35%	29%	32%	16%
Internationale veiligheid (spanningen tussen landen, internationale conflicten)	26%	45%	27%	28%	25%	19%	14%	27%	26%	22%
Beschermen rechtsspraak / mensenrechten	25%	26%	17%	20%	36%	29%	31%	36%	36%	15%
Arbeidsmarkt, bestrijden werkloosheid	24%	27%	21%	21%	21%	20%	55%	42%	8%	14%
Energie	20%	11%	8%	19%	23%	54%	25%	14%	12%	15%
Woningmarkt, stijgende huizenprijzen, huren	19%	12%	14%	15%	9%	21%	39%	26%	14%	22%
Persvrijheid, tegengaan fake news	15%	21%	13%	16%	15%	20%	10%	21%	3%	4%
Humanitaire hulp / ontwikkelingshulp	14%	3%	10%	17%	11%	31%	15%	23%	33%	2%
Landbouw	11%	10%	1%	24%	7%	17%	5%	5%	23%	7%
Anders	7%	3%	9%	3%	7%	0%	4%	13%	12%	8%

2.3 Kiezers gaan bij EP-verkiezingen af op landelijke politiek

Bij de gemeenteraads- en Provinciale Statenverkiezingen zagen we al dat kiezers vaak (ook) afgaan op de nationale politiek bij het bepalen van een keuze voor een politieke partij. Bij de Europese Parlementsverkiezingen is dat nog veel meer het geval. Zie bij de gemeenteraadsverkiezingen nog 16 procent af te gaan op de landelijke politiek en bij de Provinciale Statenverkiezingen 34 procent, bij de Europese Parlementsverkiezingen is dat maar liefst 52 procent. Slechts 17 procent zegt echt op de Europese politiek af te gaan.

Figuur 1

Wordt uw keuze voor een partij bij deze verkiezingen vooral bepaald door wat u van deze partij ziet in de gemeentelijke/ provinciale / Europese politiek of door wat u van deze partij ziet in de landelijke politiek? (Gemeenteraadsverkiezingen 2018, Provinciale Staten 2019 en Europese Parlementsverkiezingen 2019)

Dat kiezers meer afgaan op de landelijke dan de Europese politiek blijkt ook uit de vraag wat de belangrijkste redenen zijn om op de betreffende partij te stemmen. Het landelijke partijprogramma en de ideologie zijn het meest leidend: beide worden door ruim de helft genoemd. Een derde noemt de standpunten / het partijprogramma van deze partij voor het Europees Parlement.

De lijsttrekker voor het Europees Parlement wordt met 11 procent wel beduidend meer genoemd dan de lijsttrekker bij de Provinciale Statenverkiezingen (of Eerste Kamer). Frans Timmermans van de PvdA heeft hier een groot gewicht in.

Tabel 6

Wat zijn de belangrijkste redenen om op deze partij te stemmen? (PS 2019 en EP 2019)

	PS 2019	EP 2019
De standpunten/het partijprogramma van deze partij landelijk	49%	53%
De ideologie van deze partij	47%	54%
De standpunten/het partijprogramma van deze partij provincie / EP	29%	32%
Deze partij komt op voor mensen zoals ik	25%	24%
Deze partij zorgt voor een stabiel bestuur van Nederland	20%	17%
De lijsttrekker/leider van deze partij in de Tweede Kamer	14%	15%
Deze partij voert goed oppositie tegen regeringspartij(en)	15%	12%
Deze partij zorgt voor een stabiel bestuur van mijn provincie / de EU	11%	12%
De lijsttrekker/leider van deze partij in mijn provincie / voor EP	3%	11%
Uit gewoonte, ik stem (bijna) altijd op deze partij	7%	10%
Deze partij voert goed oppositie tegen college GS / Europese Commissie	3%	10%
Een online stemhulp adviseerde mij dit ⁶	8%	8%
Dat is strategisch slim (houd rekening met mogelijke samenstelling EK / Eur. Commissie)	14%	6%
Ik ben tegen de andere partijen (anders dan de partij waar ik op stem)	7%	6%
Deze partij komt op voor mijn regio	11%	4%
De partij doet het goed in de peilingen	4%	3%
De partij doet het slecht in de peilingen	1%	1%

Tabel 7

Wat zijn de belangrijkste redenen om op deze partij te stemmen? (EP 2019) (naar voorgenomen stemgedrag bij de EP-verkiezingen van mei 2019)

	Totaal	VVD	PVV	CDA	D66	GL	SP	PvdA	CU	FvD
Ideologie van deze partij	54%	48%	50%	39%	63%	68%	63%	53%	65%	48%
Standpunten / programma landelijk	53%	61%	50%	55%	56%	64%	61%	35%	51%	57%
Standpunten / programma Europese Parlement	32%	24%	31%	34%	43%	34%	32%	34%	27%	32%
Partij komt op voor mensen zoals ik	24%	19%	39%	19%	17%	12%	60%	19%	27%	29%
Partij zorgt voor stabiel bestuur van Nederland	17%	44%	8%	30%	17%	6%	5%	13%	21%	8%
Lijsttrekker/leider 2 ^{de} Kamer	15%	30%	26%	7%	1%	11%	10%	10%	8%	16%
Partij zorgt voor stabiel bestuur Europese Unie	12%	21%	4%	20%	26%	7%	5%	18%	12%	3%
Partij voert goed oppositie tegen regeringspartij(en)	12%	2%	31%	2%	3%	11%	26%	13%	4%	26%
Lijsttrekker Europese Parlement	11%	6%	3%	13%	6%	9%	5%	43%	2%	5%
Partij voert goed oppositie tegen Europese Commissie	10%	7%	29%	2%	4%	6%	13%	6%	6%	20%
Uit gewoonte, ik stem (bijna) altijd op deze partij	10%	14%	8%	11%	15%	12%	6%	10%	28%	0%
Online stemhulp	8%	8%	9%	2%	11%	17%	5%	7%	7%	4%
tegen de andere partijen	6%	4%	11%	4%	3%	4%	14%	5%	5%	13%
Dat is strategisch slim (EC)	6%	4%	7%	6%	3%	6%	1%	12%	4%	7%
komt op voor mijn regio	4%	2%	7%	9%	0%	2%	11%	3%	6%	0%
doet het goed in de peilingen	3%	3%	5%	1%	0%	5%	0%	1%	2%	6%
slecht in de peilingen	1%	2%	1%	3%	0%	2%	3%	4%	3%	1%

⁶ KiesKompas werd gelanceerd halverwege het veldwerk van dit onderzoek

3. Het Hans Brusselmans-filmpje

Er was vorige week nogal wat te doen om het campagnespotje van de SP over de fictieve EU-politicus Hans Brusselmans. Het had er alle schijn van dat hiermee de spot werd gedreven met PvdA Eurocommissaris en lijsttrekker Frans Timmermans.

3.1 SP schiet doel voorbij met filmpje Brusselmans

Eén op vijf kiezers hebben het filmpje gezien, nog eens 21 procent heeft reacties en commentaren gehoord of gelezen.

Het oordeel is overwegend negatief. Van degenen die het hebben gezien of er over hebben gehoord of gelezen vindt 15 procent het een goed filmpje en 46 procent vindt het slecht.

SP-stemmers (mensen die nu op de SP zouden stemmen) zijn positiever dan gemiddeld (31% positief, 18% negatief), maar voormalig SP-stemmers haalt de partij er niet mee terug: Van degenen die in 2017 op de SP stemden, oordeelt 18 procent positief en 32 procent negatief. PVV- en FvD-kiezers zijn er nog het meest enthousiast over, gevolgd door de (huidige) SP-stemmers.

Het heeft er alle schijn van dat de SP haar doel voorbij is geschoten met het filmpje. De SP heeft enerzijds het anti-EU-gevoel bij de eigen kiezers overschat en gaat anderzijds onvoldoende uit van eigen kracht, ook volgens de SP-stemmers. Het lijkt vooral PVV, FvD (wier kiezers wel dit anti-EU-gevoel delen) als de PvdA (die zich achter Timmermans scharen) in de kaart te spelen.

Tabel 8

Heeft u dit filmpje gezien? Of heeft u de reacties en commentaren over dit filmpje gehoord of gelezen?

Wat vindt u van dit filmpje? (naar voorgenomen stemgedrag bij de EP-verkiezingen van mei 2019)

	Totaal	VVD	PVV	CDA	D66	GL	SP	PvdA	CU/SGP	FvD
Filmpje gezien?										
ja, ik heb het filmpje gezien	20%	17%	22%	25%	23%	18%	23%	34%	20%	20%
filmpje niet gezien, wel reacties/ commentaren gehoord/gelezen	21%	24%	17%	20%	28%	34%	20%	31%	16%	16%
Nee, niets van gezien, gehoord of gelezen	60%	59%	62%	55%	49%	49%	57%	35%	64%	63%
Wat vindt u van dit filmpje? (Basis: filmpje gezien of over gelezen)										
Heel goed	7%	3%	52%	0%	0%	0%	21%	1%	11%	19%
Goed	8%	2%	17%	7%	7%	2%	10%	2%	5%	18%
Niet goed en ook niet slecht	16%	17%	9%	13%	10%	14%	21%	9%	14%	15%
Slecht	18%	14%	10%	28%	17%	26%	11%	27%	23%	9%
Heel slecht	28%	45%	0%	36%	33%	34%	7%	46%	30%	16%
Weet ik niet	23%	19%	12%	17%	34%	25%	29%	15%	17%	22%

PvdA-stemmers keken het vaakst naar het filmpje (twee derde kreeg er iets van mee) en oordelen het meest negatief (73%: negatief). Enkele PvdA-stemmers:

- Alleen maar vuil spuiten over anderen. Laat je eigen goede standpunten zien en werk dit ook uit, neem verantwoordelijkheid in de politiek en loop niet weg zoals altijd.
- Het gaat op geen enkele manier over de inhoud, maar zet alleen Timmermans op een rare manier weg. Het is een puberaal filmpje.

SP-stemmers:

- Denk dat de bedoeling is, na het verlies van de statenverkiezingen, een poging te ondernemen om kiezers terug te winnen. Geen idee of dat lukt, maar geef het een kans. Ik zou het zelf niet zo gedaan hebben, links (SP) tegen semi links (PvdA) is ook niet goed. Eigenlijk is het geen chique filmpje.
- Het gaat niet over de SP. Dat vind ik gek voor een filmpje van de SP.
- Je moet nooit afgeven op je tegenstanders. Ga altijd van je eigen kracht uit. Laat dan eventueel zien hoe mooi jouw wereld is geworden.
- O.a. het eten van het Nederland-taartje is veel te opzichtig. Tot dan was de boodschap al duidelijk genoeg.
- Satire is scherp en treffend, zo lang 25% van de VVD'ers denken dat de persoon waar het natuurlijk om ging, lid is van de VVD⁷, klopt de vergelijking. De enige reden dat hij die functie toen kreeg, was de aanwezigheid van de PvdA in Rutte 2 en een goed optreden met de MH17

CDA-stemmer:

- De kracht/macht van een politicus als Timmermans is niet in cijfers uit te drukken. Het is dan ook niet kies om hem zo te kleineren en publiek. Echt Nederlands om een Nederlander zo neer te sabelen zouden trots moeten zijn dat een Nederlander voorzitter van de EU kan worden.

PvdD-stemmer:

- De SP zou eens beter moeten nadenken over hoe ze mensen benaderen. Dit is een laffe, rechtstreekse en persoonlijke aanval op Frans Timmermans. Wanneer je tegen Europa bent zijn er andere en betere manieren om dat duidelijk te maken. Ik kan me niet voorstellen dat Lilian Marijnissen dit heeft goedgekeurd. Ik schat haar beduidend hoger in.

FvD-stemmers:

- Hier wordt een beeld geschetst van een EU politicus, die maling heeft aan de kiezer en alleen voor eigen gewin bezig is.
- In Brussel zitten te veel graaiers en het is goed dat ze een spiegel voor worden gehouden.

PVV-stemmers:

- Het is toch belachelijk dat deze politicus 1000 euro per dag verdient, ja zo wil ik ook wel in de politiek. Daar moet een eind aan komen, laten ze maar rondkomen van 1800 euro per maand zonder allerlei toevoegingen. Er hebben in Nederland mensen geen eten of moeten rondkomen van 50 euro in de week en deze man 1000 euro per dag. En wij in Groningen aardbevingsschade en krijgen wij geld er voor, ja achter de hals deuren moeten wij bedelen om een beetje centen. Cru gezegd, ik herhaal het maar even cru, wat mij betreft mag zowel op Den Haag als Brussel een bom vallen, want hier word ik schijtziek van.
- Hij was leuk opgezet en vertelde een duidelijke boodschap.

⁷ Hier wordt bedoeld dat 10 procent van de VVD-kiezers denkt dat Timmermans de lijsttrekker is van de VVD. I&O Research april 2019.

4. Onderzoeksverantwoording

I&O Research voerde een landelijk representatief onderzoek uit onder 1.816 Nederlanders van 18 jaar en ouder. Het onderzoek liep van donderdag 9 tot en met dinsdagochtend 14 mei 2019.

De resultaten zijn gewogen op geslacht, leeftijd, opleiding, regio en stemgedrag bij de Tweede Kamerverkiezingen in 2017. Het grootste deel van de deelnemers is afkomstig uit het I&O Research Panel (n=1.659). Daarnaast zijn 157 deelnemers via PanelClix benaderd om deel te nemen aan dit onderzoek.

Weging en marges

De onderzoeksresultaten zijn gewogen op geslacht, leeftijd, regio, opleidingsniveau en stemgedrag bij de Tweede Kamerverkiezingen in maart 2017. De weging is uitgevoerd conform de richtlijnen van de Gouden Standaard. Hiermee is de steekproef representatief voor de kiesgerechtigde Nederlandse inwoners (18+), voor wat betreft deze achtergrondkenmerken.

Bij onderzoek is er sprake van een betrouwbaarheidsinterval en onnauwkeurigheidsmarges. In dit onderzoek gaan we uit van een betrouwbaarheid van 95 procent. Bij een uitkomst van 50 procent is er sprake van een marge van plus of min 3 procent.

I&O Research Panel

Het I&O Research Panel is geworven op basis van aselechte personen- en huishoudensteekproeven op traditionele manier (geen zelfaanmelding). De respondenten hebben geen financiële vergoeding gehad voor hun aanmelding voor het panel. Ook voor deelname aan dit onderzoek kregen respondenten uit het I&O Research Panel geen vergoeding.

I&O Research

I&O Research is een maatschappelijk betrokken bureau voor beleids- en marktonderzoek. Het is onze missie bij te dragen aan beter onderbouwde keuzes van onze klanten, op basis van onderzoek en advies. Wij werken voor overheids- en non-profitorganisaties. I&O Research is de laatste jaren gegroeid tot het zevende marktonderzoeksbureau van Nederland. In de sector 'overheid & onderwijs' is I&O Research de nummer 1 (volgens de MarktOnderzoeksAssociatie, MOA, 2017).

I&O Research heeft vestigingen in Amsterdam en Enschede.

I&O Research is lid van de MarktOnderzoeksAssociatie (MOA), maakt deel uit van de Research Keurmerk Groep en onderschrijft de internationale ICC/ESOMAR-gedragscode voor markt- en sociaalwetenschappelijk onderzoek. I&O Research is ISO 9001-, ISO 20252- en ISO 27001-gecertificeerd. Het online onderzoekspanel (I&O Research Panel) is ISO 26362-gecertificeerd. Dit is de norm voor online en offline access panels.